

**GEORGI NIKOLOV BAKĀRDŽIEV-JANTARSKI MEZI
SLAVISTIKOU A MUZIKOLOGÍÍ
(JEHO PŘÍNOS PRO STUDIUM ČESKO-BULHARSKÝCH
KULTURNÍCH A HUDEBNÍCH VZTAHŮ)**

Marcel Černý
Slovanský ústav AV ČR, Praha

**GEORGI NIKOLOV BAKARDZHIEV-YANTARSKI BETWEEN
SLAVONIC STUDIES AND MUSICOLOGY (HIS CONTRIBUTION
TO STUDYING THE CZECH-BULGARIAN CULTURAL AND
MUSICAL RELATIONS)**

Marcel Černý
*Institute of Slavonic Studies of the Academy of Sciences
of the Czech Republic*

The article analyses the contribution of Georgi Nikolov Bakardzhiev-Yantarski (1905–1976) to studying the Czech-Bulgarian cultural and musical relations (journal *Slovanský přehled* [Slavonic Review]). He graduated a comprehensive school in Plovdiv in 1924 and lived and worked in Prague (approx. 1924–1953). The article focuses on his professional life as a librarian (from 1929 in the Slavonic Library) and musicologist, his contacts with Bulgarians and with his university teacher – the musicologist Zdeněk Nejedlý). In addition, the article provides a description of his Czech manuscript monograph study *Czech-Bulgarian Relations in Music* (1951).

Key words: Georgi Nikolov Bakardzhiev-Yantarski, Czech-Bulgarian cultural relation, Slavonic studies, Sorbian studies, musicology, Prague, journal *Slovanský přehled*, Kiril Hristov, Olga Bakardžieva-Baxová, Zdeněk Nejedlý

Osobnost **Georgiho Nikolova Bakārdžieva**, užívajícího již zhruba od počátku 30. let minulého století pseudonymu Jantarský/Янтарски (1905–1976)¹, dnes patří k pozapomenutým a spíše jen sporadicky připomínaným

¹ Svůj pseudonym Янтарски (resp. Jantarský) si vybral podle řeky u matčina rodného města (Jantra), aby se odlišil od svého bratrance, světoznámého a řadu let v Paříži tvořícího výtvarníka a sochaře-keramika Georgiho Stefanova Bakārdžieva (1899–1972).

představitelům bulharsko-české kulturní spolupráce. Bývá-li již zmiňován, potom zejména jako příležitostný (spolu)překladatel bulharské dramatiky a beletrie a jako pohotový informátor o bulharském literárním a společenském dění na stránkách českých časopisů, zvláště pak meziválečné slavistické revue *Slovanský přehled*.²

O okolnostech jeho příchodu do Československa (a poválečného návratu zpět do Bulharska) ani o klíčových okamžicích jeho dlouholetého zahraničního pobytu není mnoho známo. Na základě Bakardžievovy německy psané autobiografie a tzv. nacionálů (zápisových archů na aktuální semestr studia na české i německé Univerzitě Karlově), uchovaných v Archivu Univerzity Karlovy v Praze, dále s oporou ve vlastním výzkumu a s přihlédnutím k heslům věnovaným autorovi v internetovém *Českém hudebním slovníku osob a institucí* (Velek 2009) a jeho manželce Olze Bakardžievové-Baxové v *Databázi osobností českého uměleckého překladu po roce 1945* (Hronková 2016) se můžeme pokusit alespoň o rámcový životopisný nástin tohoto v českém prostředí domestikovaného bulharského intelektuála.

Georgi N. Bakardžiev se sice narodil 13. července 1905 ve Velikém Trnovu, ale od dětství žil setrvale v Plovdivu. Jeho otec **Nikolaj Georgiev Bakardžiev** byl pedagogem na tamější obchodní akademii a zároveň pracoval jako vyšší bankovní úředník (v jednom dokumentu³ se uvádí, že byl „řed[itel] banky a prof[esor] v[e] v[ýslužbě] v Plovdivě (Bulh[arsko])“). Malý Georgi vychodil v někdejší metropoli Východní Rumelie základní školu a roku 1924 odmaturoval na zdeším reálném gymnáziu. Již tehdy ovládal výborně němčinu a rozhodl se pro chemický obor na německé Vysoké škole technické v Praze (Deutsche Technische Hochschule zu Prag, Abteilung für technische Chemie), do níž se přesídlil hned po prázdninách téhož roku. Studia zřejmě probíhala standardně, ale pro vážné oční onemocnění v roce 1929 – zánět bělimy a rohovky („wegen einer schweren Augenverletzung –

² Přínos G. N. Bakardžieva oceňuje zejména Dana Hronková v rozsáhlé, česky i bulharsky vydané studii o české meziválečné literárněvědné bulharistice (Hronková 1963a: 341–342, 360–362; Hronková 1963b: 425–426, 449–452), nověji pak také Ivan Dorovský ve studii o české recepci bulharské dramatické tvorby v meziválečném období (Dorovský 1995: 161–162). Kupodivu v Bulharsku nebývá Bakardžiev připomínán ani v souvislosti s česko-bulharskými vztahy v oblasti hudby (srov. např. Válčinova 1981: 53–68; Válčinova-Čendova 2000: 1–20; Palieva 2006; Válčinova-Čendova 2008: 134–144).

³ Viz nacionály Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (české), zimní semestr 1931/1932, *Georgi N. Bakardžiev* [sic!]. – V německy psaném vlastním životopisu, přiloženém k disertaci *Untersuchungen zur melodischen Gestalt des bulgarischen Volksliedes* z roku 1942 (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy, Praha), Bakardžiev uvádí: „Der Vater war Bankbeamter und Professor an der Handelsschule.“

Scleritis und Keratitis“) – nemohl Bakārdžiev školu dokončit (chyběla mu druhá státní zkouška, první tedy pravděpodobně vykonal). Podařilo se mu však získat místo v instituci, které zůstal věrný po mnoho let: 15. září 1929 nastoupil na doporučení bohemisty a slavisty **Borise Jocova** (1894–1945) jako vedoucí bulharského oddělení Slovanské knihovny Ministerstva zahraničních věcí v Praze. Právě zde vykonal mnoho pro vzájemné česko-bulharské styky a až do počátku 50. let 20. století vzorně pečoval o nákupy starší literární produkce i knižních novinek z Bulharska i o bulharistické publikace z ostatních koutů zejména slovanského světa.

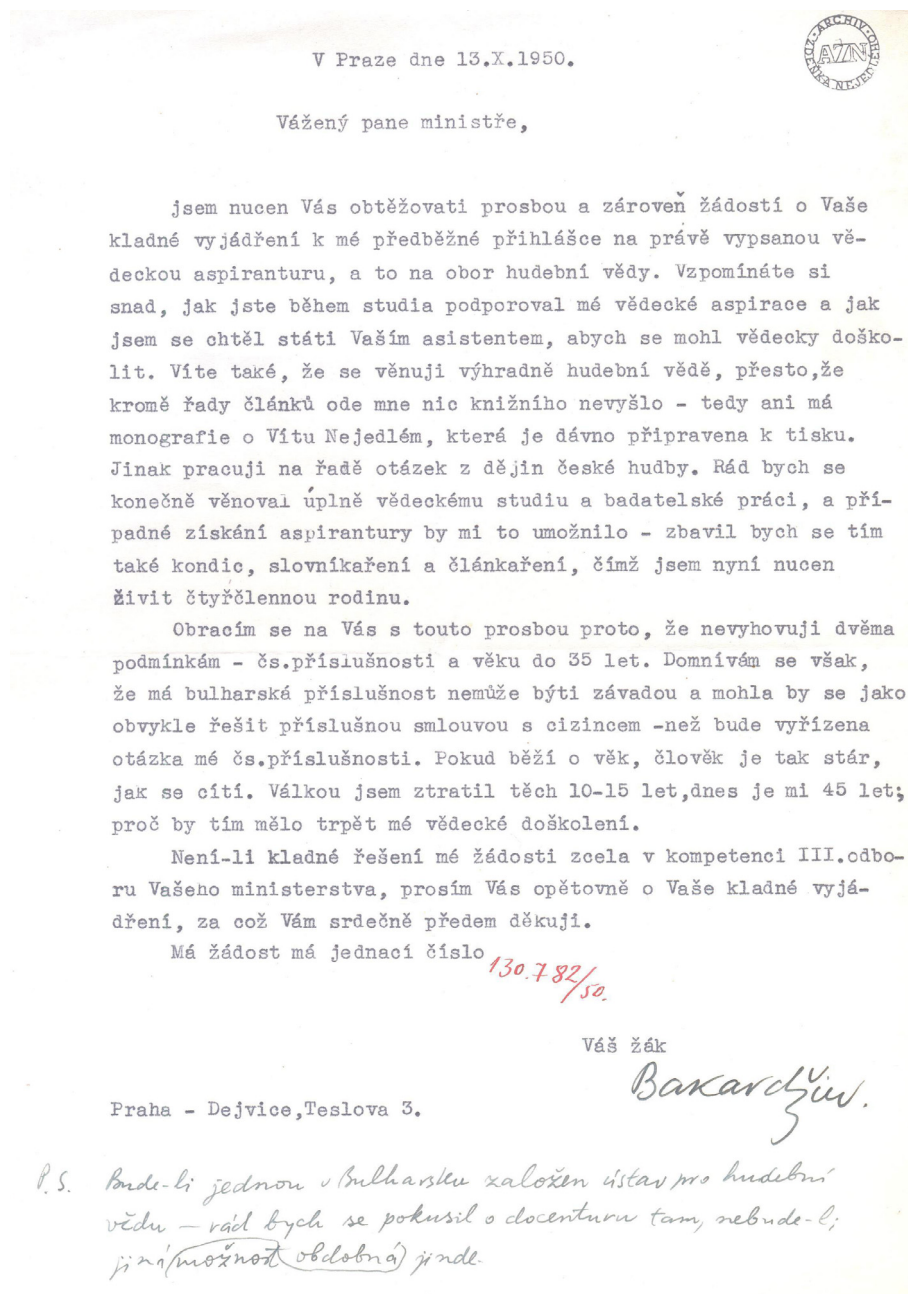
V rámci zvyšování své kvalifikace absolvoval Bakārdžiev v letech 1931–1932 českou výuku na Státní knihovnické škole v Praze.⁴ O programu knihovnického kursu jsme podrobně informováni díky zprávě Vlasty Gillarové v *Časopise československých knihovníků* (Gillarová 1932: 72–73): Mezi vyučujícími nacházíme zakladatelské zjevy československé knihovnické vědy, jako např. ředitele Knihovny Národního muzea **Josefa Volfa** (1878–1937) nebo bibliograf, tvůrce knihovnického zákonodárství a tehdejší ředitel pražské Národní a univerzitní knihovny **Ladislav Jan Živný** (1872–1949). Studenti měli kromě teoretických přednášek také praktická cvičení (učili se katalogizovat nové knihy, popisovat mapy, zpracovávat bibliografii časopisů a časopiseckých článků, třídit podle tzv. decimální soustavy užívané pro systematický katalog nebo podle heslového katalogu věcného, psát literární referáty) a odborné exkurse (navštívili celkem 15 knihoven v Praze i mimo hlavní město).

Paralelně s knihovnickou školou (nebo bezprostředně předtím) Bakārdžiev navštěvoval (patrně jen krátce) Ukrajinský pedagogický ústav (Ukrajinský vysoký pedagogický institut Mychajla Drahomanova), na němž např. dějiny české hudby přednášeli **Zdeněk Nejedlý** (1878–1962) a **Josef Hutter** (1894–1959). Oba známí hudební vědci byli spojeni i s českou univerzitou a zřejmě právě kvůli nim se mladý Bulhar rozhodl pro studium muzikologie a estetiky na pražské Filozofické fakultě české Karlovy Univerzity. S Nejedlým navíc Bakārdžiev udržoval bližší styky (přátelil se totiž s jeho synem **Vítem Nejedlým** [1912–1945]⁵), ba v těžké životní situaci

⁴ O historii a programu studia knihovnictví v době Bakārdžievova studia pojednává bakalářská práce Jany Poschové *Československé knihovnické školství v letech 1918–1945* (Poschová 2007).

⁵ Bakārdžiev mu hodlal věnovat monografii, ale nakonec – podobně jako i jindy – vznikla jen stručná biografie, která zůstala v rukopise (zachovala se v pozůstalosti V. Nejedlého – ve fondu *Nejedlý Zdeněk*; podrobnosti o archivu viz zde v *Příloze*). V Nejedlého monografii Bakārdžievův odborný muzikologický profil negativně hodnotí Jaroslav Jiránek: „Ve skice biografie Víta Nejedlého od G. Bakārdžieva, jejíž kopie se zachovala v pozůstalosti V.

svého někdejšího profesora (v letech 1948–1953 ministra školství a národní osvěty) dokonce požádal o pomoc při podpoře žádosti, aby byl přijat do vědecké aspirantury v oboru hudební vědy (srov. edici dopisu G. N. Bakardžieva Z. Nejedlému ze 13. 10. 1950 zde v *Příloze*).

Dopis G. N. Bakardžieva Z. Nejedlému ze 13. 10. 1950. Vlastníkem originálu dopisu je Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV, fond *Zdeněk Nejedlý*, osobní korespondence – G. N. Bakardžiev.

Nejedlého, uvádí B[akardžiev] náplň připravovaného koncertu [...]. Vzhledem ke známé nevěrohodnosti pisatele, kterou potvrzuje až zarážející povrchnost zpracování zmíněné biografie, je však třeba brát i tyto údaje s krajní výhradou.“ (Jiránek 1959: 165).

V seznamu Bakārdžievových přednášek na zimní semestr 1931/1932 totiž figurují *Dějiny opery III. Romantismus Z. Nejedlého* nebo *Dějiny hudby I. J. Huttera*; kromě toho si Bakārdžiev zapsal i *Úvod do estetiky* a *Estetiku hudby Otakara Zicha* (1879–1934). Ve studiu pak (podle nacionalů) pokračoval jen v příštím semestru (letní 1932) – opět u Nejedlého (*Dějiny opery IV. Richard Wagner; Chopin a Seminář*), Huttera (*Dějiny hudby II. Doba vokálního a instrumentálního kontrapunktu*), Zicha (*Estetika hudby*) a u filozofa **Josefa Krále** (1882–1978; *Úvod (historický) do filozofie I.*). Poté nastala v jeho vzdělávání velká mezera – ve vlastním německém životopisu uvádí, že státní zkoušku ze své specializace vykonal 8. července 1939, avšak následkem uzavření českých vysokých škol okupanty nestihl odpromovat („Knapp vor meiner Promotion wurde aber die Universität amtlich gesperrt.“). Rozhodl se tedy (již po zaboru někdejšího Československa Němci) podat žádost o dokončení studia k rektorovi německé Karlovy Univerzity, a bylo mu následně umožněno se 9. března 1940 zapsat na její filozofickou fakultu. K jeho pedagogům patřili např. slavisticky orientovaný folklorista a etnolog **Edmund Schneeweis** (1886–1964), slavista, balkanista a literární historik **Gerhard Gesemann** (1888–1948) a hlavně muzikolog **Gustav Becking** (1894–1945), pod jehož vedením Bakārdžiev napsal německou disertaci *Untersuchungen zur melodischen Gestalt des bulgarischen Volksliedes* [Bádání o melodické struktuře bulharské lidové písně] (Bakardžiev 1942), věnovanou srovnávací analýze nápěvů bulharských lidových písní ve sbírce **Vasila Stoina** *Народни нечуи от Тумок до Бума* (1928). Práce byla předložena k obhajobě v červenci 1942 (oba dochované posudky – od školitele i od profesora Gesemanna – byly kladné) spolu s žádostí o přípuštění k hlavnímu rigorózu z hudební vědy, slovanské filologie a slovanského národopisu. Po úspěšné obhajobě byl G. N. Bakārdžievovi udělen doktorský titul.

I po osvobození Československa v květnu 1945 pokračoval bulharský knihovník a muzikolog ve své osvětové práci v oblasti česko-bulharských vztahů. Nově se začal intenzivněji zajímat o hudební život Lužických Srbů.⁶ Mnoho lužickosrbského notového materiálu v hudebním oddělení Národní knihovny v Praze je označeno razítkem s Bakārdžievovým jménem (Velek 2009) a spolu se skladatelem a sbormistrem **Antonínem Srbou** (1881–1961), dirigentem a hoboistou **Václavem Smetáčkem** (1906–1986) a úředníkem Hudební matice **Vladimírem Gollem** tento slovanský entuziasta pečoval o vyřizování autorskoprávní agendy k dílům jednoho z největších

⁶ Již v 1. svazku 2. části *Pazdírkova hudebního slovníku naučného* z roku 1937 nalezneme Bakārdžievova sorabistická hesla věnovaná Adolfu Černému, Korlovi Awgustu Kocorovi či Bjarnatu Krawcovi (Pazdírek 1937: 165–166, 551, 577–578).

lužickosrbských skladatelů **Bjarnata Krawce-Schneidera** (1861–1948), který poslední léta života strávil v příhraničním Varnsdorfu (srov. studii k 85. narozeninám skladatele: Bakārdžiev 1946: 21–26). Podle edice Krawcovy-Schneiderovy korespondence s Čechy zamýšlel Bakārdžiev napsat menší monografickou studii o dotyčném hudebním skladateli pro knižnici drobných popularizačních brožur *Kdo je...?*, avšak spisek nakonec nevyšel a patrně ani nebyl sepsán, neboť bulharský muzikolog se lužickosrbskému komponistovi znelíbil pro liknavé chování a netečnost i přes opakované skladatelovy prosby, aby ho Bakārdžiev informoval o všech nahrávkách Krawcových skladeb v pražském rozhlase.⁷

V rukopise měl Bakārdžiev rozsáhlejší syntézu o dějinách národní hudby Lužických Srbů, cenou i tím, že autor často vycházel z osobních rozhovorů s pamětníky, neboli jak by se dnes řeklo, využíval metod tzv. orální historie: „Naznačili jsme, že Krawc vzhledem k místním poměrům musel býti svému národu v hudbě téměř vším. O hudbě psal do lužického, německého, a českého tisku; nemálo z toho neztratilo svou cenu, obzvláště pokud jde o lužickou hudbu. Výběr z jeho literárního díla by posloužil hodně odborným badatelům. Obdobně je tomu u jeho článků folkloristických. Krawcův vlastní životopis je dosud v rukopisu, z něho, jakož i z ústních zpráv čerpal pak dr. Jan Kefer (první životopisec Krawcův⁸), tak i pisatel. Tyto řádky jsou *výtahem z větší práce, věnované dějinám lužické hudby*, pořízené před lety a nyní doplněné.“ (Bakārdžiev 1947: 10 [zdůr. M. Č.]) Rukopis této objemnější Bakārdžievovy rozpravy je však bohužel s největší pravděpodobností ztracen. Byl by jistě cenný jako vzácný příspěvek k historii (jinak více než skrovné) bulharské sorabistiky.⁹

⁷ Svědčí o tom Krawcova korespondence s Vladimírem Gollem. Např. 12. 4. 1946 Goll skladatele informuje: „Bulhara [tj. Bakārdžieva; M. Č.] jsem urgoval, aby Ti ihned zaslal seznam skladeb, které má rozhlas. Dříve byl u mne každý týden, ale nyní jsem ho dlouhý čas neviděl. Snad Ti toto zaslal.“ (Velek 2007: 196) Ale později (v nedatovaném dopise, pravděpodobně z května 1947) Krawc ztratil trpělivost a napsal o něm Gollovi dost nelichotivě (Krawcovu nedokonalou češtinu cituji v autentické podobě): „Co se týče toho Bulhara Bak[ārdžieva], musím Ti to otevřeně vyznat: Nechci nic dále z nim jednat – je to nemůžný karaktr, pochopuji také jeho muzikalnost.“ (Velek 2007: 224)

⁸ Jan Kefer (1906–1941) byl český hermetik, astrolog, překladatel a knihovník. Za 2. světové války se za své protinacistické postoje ocitl v koncentračním táboře Flossenbürg, kde předčasně zemřel. Kefrova zhruba 40stránková muzikologická studie *Bjarnat Krawc. K sedmdesátinám lužickosrbského hudebního skladatele a spisovatele* (v roce 1931 ji v Praze vydal Československo-lužický spolek Adolf Černý jako 16 svazek své Česko-lužické knihovničky) je v autorově díle, věnovaném hlavně studiu kabaly, magie, astrologie, alchymie a theurgie, zcela ojedinělá. [pozn. M. Č.]

⁹ Bakārdžiev se v Praze stýkal minimálně s Josefem Pátou, prvním profesorem lužickosrbského jazyka a literatury na světě, který na něj mohl v tomto směru působit, jakož

Kromě toho psal Bakārdžiev na přelomu 40. a 50. let 20. století paratexty k českým vydáním bulharské beletrie, většinou ke knihám, které počeštila jeho manželka **Olga Bakārdžieva-Baxová** (životopisné údaje nezjištěny; srov. Hronková 2016). Patřila k prvním soustavným poválečným československým překladatelkám bulharské prózy. Posledním titulem, kterým chtěla zprostředkovat bulharskou literaturu českému čtenáři, měl být výbor z povídek Ljudmila Stojanova *Milosrdenství Martovo* z roku 1952, který ovšem již zůstal nepublikován.¹⁰ Přibližně v této době se oba manželé rozešli – O. Baxová (příjmení Bakārdžieva již neužívala) se věnovala publicistice, avšak její poslední zjištěný článek (fejeton o Polské neděli 31. července v pražském Parku kultury a oddechu Julia Fučíka) vyšel v létě 1955 (Baxová 1955) a pak stopy o ní mizí (buď přestala publikovat a stáhla se do ústraní, anebo zemřela).

V *Příloze* připojená edice listu G. N. Bakārdžieva Z. Nejedlému ze 13. října 1950 vypovídá o neutěšené ekonomické situaci, v níž se knihovník a muzikolog ve všeobecně neradostných letech vrcholícího stalinismu nacházel (nezapomínejme, že byl jedním z válečných absolventů pražské německé univerzity, což musel v poúnorovém období nutně vnímat jako příslovečné Kainovo znamení). Někdejší pedagog však svého žáka oslyšel, a tak se bezmála 30 let v Československu žijící bulharský intelektuál, jemuž se navíc rozpadlo i manželství, vrátil (někdy na přelomu let 1952/1953) do své vlasti. V Bulharsku působil v hlavním městě jako muzikolog „na volné noze“ a překladatel odborných spisů. Podle profilu na genealogickém serveru www.geni.com G. N. Bakārdžiev-Jantarski zemřel v Sofii v roce 1976.¹¹

* * *

První články začal G. N. Bakārdžiev uveřejňovat v časopisech *Slovanský přehled* (od roku 1930 pravidelně až do násilného zastavení časopisu počátkem 2. světové války německými okupanty) a *Časopis československých knihovníků* (1932). Pomineme-li autorovu různorodou drobnější publicistiku (stručné referáty o pražských koncertech bulharských

i celková sorabofilská atmosféra meziválečného a zvláště poválečného Československa (podrobněji o českém vlivu na bulharskou sorabistiku viz Černý 2010: 61–80).

¹⁰ Strojopis překladu s rukopisnými úpravami je spolu s lektorským posudkem z pera bulharistky Zdenky Hanzové zachován v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (dále LA PNP) v Praze ve fondu *Družstevní práce*.

¹¹ Srov. Георги Николов Янтарски, public profile [on-line]: < <https://www.geni.com/people/Георги-Янтарски/6000000007461688857> > [cit. 10. 10. 2018]. Zdroj však není zcela spolehlivý, neboť Bakārdžievovo datum i místo narození jsou zde uvedeny chybně: „1902, Пловдив“.

hudebníků nebo bulharské hudby, glosy o výstavách bulharských výtvarníků, jubilejní portréty a nekrology bulharských vědců a spisovatelů, posudky nových beletristických i odborných knih), sluší se připomenout např. zdařilou črtu napsanou k 75. narozeninám malíře **Jana (Ivana) Václava Mrkvičky** (1856–1938), kde je reflektována kruciální úloha Plovdivu pro jeho další umělecké směřování: „V té době [krátce po roce 1878; M. Č.] Bulharsko, osvobozené od 500leté poroby turecké, potřebovalo pro své školy a úřady odborníky, jichž doma přirozeně nebylo dostatek. Vláda a slovanské spolky se obrátily především na mladou inteligenci slovanskou, aby zaujala příslušná místa v novém státě. Mrkvička byl jedním z prvních, který se přihlásil k práci; [...] byl částečně váben velkým úspěchem Jaroslava Čermáka, jenž z jiného zákoutí slovanského jihu – z Černé Hory – přinášel tehdy do Prahy skvělou žeň uměleckou. S Bulhary se znal Mrkvička ještě před jejich osvobozením a byl jedním ze zakladatelů studentského spolku ‚Bălg[arska] sedjanka‘ v Praze. Tak se stal právě před 50 lety tehdy 25letý Mrkvička profesorem kreslení na chlapeckém státním gymnáziu v Plovdivě, tenkrát hlavním městě Východní Rumelie. Byly to první roky svobodného politického života, bez dobrých tradic, kdy společnost bulharská tonula v pochybných mravech a surových politických bojích. Nebylo bytového pohodlí, nebylo materiálu ke kreslení, a tak mladý nadšenec musel vše sháněti v cizině. Kromě toho vládly tam proti umělcům a učencům skoro nepřekonatelné předsudky. Ovšem lid i příroda bulharská poskytovaly bohatou látku k malířské práci. Bylo však skoro nemožno přimětí venkovského člověka, aby stál modelem – bál se, aby se mu z toho nepříhodilo něco zlého! Za takových obtíží vznikla celá řada skic, tvořící základ budoucího díla Mrkvičkova: lidové typy, zvyky, kroje, obydlí apod. V Plovdivu zůstal M[rkvička] až do r[oku] 1889, kdy se stal profesorem na I. státním chlapeckém gymnáziu v Sofii.“ (Jantarský 1931a: 312–313)

Dále Bakardžiev věnoval trefné medailony např. „maestru“ **Georgimu Atanasovovi** (1882–1931), jež přirovnává k zakladateli české národní hudby Bedřichu Smetanovi („Bulharsko ztratilo v něm svého Smetanu.“ [Jantarský 1931b: 790], malíři, etnografu a folkloristovi **Ludvíku Kubovi** (1863–1956; Jantarský 1933: 110–111), básníku **Nikolovi Vasilevovi-Rakitinovi** (1885–1934; Jantarský 1934: 185–186), operní pěvkyni **Kristině Morfové** (1889–1936; Bakardžiev 1936: 219), básničce **Maře Belčevové** (1868–1937; Bakardžiev 1937a: 134–135), beletristovi a dramatikovi **Jordanu Jovkovovi** (1880–1937; Bakardžiev 1937b: 292–293), klasikovi bulharské vesnické povídky **Elinu Pelinovi** (1877–1949; Bakardžiev 1939a: 41–46) nebo známému komediografu **Stefanu Lazaru Kostovovi** (1879–1939; Bakardžiev 1939b: 102–106). Pokus o komplexní vývoj soudobé bulharské

literatury od roku 1918 do poloviny třicátých let vydal Bakārdžiev pod názvem *Bulharská poválečná literatura* (Bakardžiev 1937c). I když je tato brožura koncipována jako kapitola ve vzdělávací rukověti encyklopedického typu (jde o samostatný otisk ze sborníku *Poznání. Sbíрка souvislých vzdělávacích statí ze všech oborů lidského vědění a tvoření*, 3 sv., 1936–1938) a má hodnotu zejména „pro svůj bibliograficko-informativní ráz, [...] ne pro své soudy, ztrácející se za množstvím jmen a nezapamatovatelných děl“ (Hronková 1963a: 342), je psána nepředpojatě a nabízí řadu jednotlivých postřehů, které by se mohly v česky psaném pojednání stěží objevit po únorovém převratu 1948 (nachází např. sympatie pro symbolistní modernu – zdařilý je např. výklad o Nikolaji Rajnovovi – a podrobně komentuje umělecké výboje pozdější avantgardy; zachycuje i jména méně významných spisovatelů, o nichž jinak v češtině neexistuje žádná odborná literatura, nebo zmiňuje později odsuzované a zakazované autory jako Čavdara Mutafova či Janu Jazovu, které tzv. socialistická bulharistika ignorovala; poprvé se v českém prostředí soustřeďuje na tvorbu literární levice a na specifika ženského psaní).

Značně populární a příznivě přivítána i odbornou kritikou byla Bakārdžievem sepsaná česko-bulharská konverzace *Čech v Bulharsku*, k níž napsal předmluvu tehdy v Praze žijící básník **Kiril Christov** (1875–1944). Příručka vyšla v ediční řadě *Rychlé kursy jazyků*, redigované germanistou a zastáncem česko/slovansko-německého kulturního sblížení **Hugem Siebensteinem** (1889–1971), a měla splňovat dva hlavní cíle: 1) být základní jazykovou informací v prostředí jiného národa a státu a 2) uvést co nejkratší cestou do hovoru v cizím jazyce. Sám Bakārdžiev v krátkém předeslání *Autor svým čtenářům* emotivně charakterizuje motivaci pro vznik publikace a její poslání: „Dobrá vzájemná kulturní a hospodářská spolupráce obou našich národů a států postrádá dosud dobré české mluvnice jazyka bulharského, stejně jako dobré bulharské mluvnice jazyka českého. [...] Proto jsem s radostí přijal návrh redaktora sbírky Brána jazyků a Mistra Kirila Christova, největšího současného bulharského básníka, abych napsal tuto příručku bulharštiny. Jsa přesvědčen, že splní svůj úkol a že bude následována i dalšími, potřebnými pro dobrou naši věc, děkuji oběma iniciátorům za jejich přátelský zájem a děkuji nakladatelství Orbis v Praze za tento jeho kulturní čin na poli československo-bulharské vzájemnosti. [...] Při učení bulharštině z této jazykové příručky je nejlépe postupovati tím způsobem, že se nejprve zvládne slovníková část jednotlivých abecedně uspořádaných hesel, později se přistoupí k její frazeologické části a ke krátkému článku nebo rozhovoru na konci lekce, v níž se má čtenář snažiti překládati sám do češtiny, později pak získati praxi i v překladu z češtiny do bulharštiny. Těmito paralelními

dvojazyčnými texty se příručka mění v cvičebnici a může sloužiti i jako cvičebnice češtiny pro Bulhara.“ (Bakardžiev 1937a: 7). Předností učebnice je např. vysvětlení četných reálií, např. z oblasti stravování a bulharské národní kuchyně, která v meziválečném Československu, kdy se masově rozvinula turistika, novinkou (turšija, tarator, gjuveč, musaka, kjufte aj., konstatován je blahodárný vliv jogurtu: „Jedním z nejvýživnějších a zároveň osvěžujícím pokrmem je výborný jogurt, Bulhary zvaný ‚kiselo mleko‘, jehož zdravotní význam je bezesporný. Snažte se proto v Bulharsku jísti co nejvíce bulharské stravy!“ [Bakardžiev 1937a: 111]).

Pokud jde o již zmiňovaného **K. Christova**, jehož Bakardžiev, jak ilustruje výše citovaná „Mistrova“ charakteristika, obdivoval, můžeme vzájemný vztah obou pražských Bulharů označit za vcelku přátelský. Je zachován zlomek Bakardžievovy korespondence s básníkem (pisatel mu nejdříve vykal, ale od roku 1938 přešli na tykání) a sám Christov v jednom dopise Josefu Pátovi knihovníka a muzikologa pro jeho příležitostné vystupování na hudebních večírcích žertovně (třebaže s lehce posměšným přídechem) nazývá „Българският Карузо“ (ironické zabarvení však bylo způsobeno pouhým chvilkovým emocionálním rozladěním). Do jubilejního christovovského sborníku *Кирил Христов 1875–1935. Юбилеен сборник* pak Bakardžiev přispěl článkem *Празките драми на Кирил Христов*, v němž je poprvé v odborné literatuře pojednáno o první (doposud nevydané) „české“ variantě hry *Майстор и дявол*¹² (Bakardžiev 1938: 186–189), věnoval Christovovi jubilejní skicu k šedesátinám (Jantarský 1935: 5) a přeložil do češtiny autorovy prózy *Ruce vzhůru!* (Christov 1937: 7) a *Baba Meglena* (Christov 1939: 7).¹³

¹² Této první variantě Christovovy hry je věnována pozornost ve studii *Празката версия на драмата „Майстор и дявол“*. Няколко бележки върху чешкия период (1929–1938 г.) на Кирил Христов (Černý, Hronková 2019).

¹³ Jako překladatel byl poměrně aktivní, ačkoliv většina jím počeštěných textů (překlady her byly dokonce hrány) nevyšla tiskem. Z rozsáhlejších překladů jmenujme např. román *Požehnaná země* (nedochovaný rukopis; orig. *Благословена земя*) Tichomira Pavlova, milostné drama Orlina Vasileva *Láska* (Vasilev 1953; orig. *Любов*) nebo komedie *Tchyně* (nedochovaný rukopis; orig. *Свекърва*) Antona Strašimirova a *Co dovede milion* (rukopis uložený v Divadelním ústavu v Praze; orig. *Милионерът*) Jordana Jovkova. Měl zřejmě i mnoho plánů, ale zdaleka ne všechny stihl uskutečnit. Tak např. v přehledu *Česká kultura v Bulharsku* sliboval vydání několika českých knih v bulharském překladu, ale nakonec nevyšla ani jedna: „V dohledné době vyjde i několik překladů z češtiny, *Masarykovy Ideály* humanitní, *Zd. Nejedlého* kniha o Smetanovi, *P. N. Miljukova* studie Masaryk a Beneš, *Ant. Hartla* výzkum Karpatoruské literatury, vesměs v mém překladu.“ (Bakardžiev 1937b: 8)

Oba muže zachycuje kolektivní **fotografie**¹⁴ pořízená při příležitosti přednášky krásné a obdivované, po zářijovém převratu 1944 zavrhané a umlčované spisovatelky **Jany Jazovy** (1912–1974) v rámci Jednoty slovanských žen v Praze dne 17. června 1936: v popředí (zleva) sedí na židlích **Anna Pátová** (manželka bulharisty Josefa Páty), **Jana Jazova** (tehdy 24letá), malíř **Jan Václav Mrkvička**, básnířka s českými kořeny **Ljuba Kasárova** (rozená Splítková; 1884–1946) a knihovnice, básnířka a překladatelka (mj. též Kirila Christova, u něhož se učila na univerzitě bulharsky) **Jiřina Karasová** (1898–1943), za nimi stojí čtyři muži: **Georgi N. Bakārdžiev-Jantarský**, **Kiril Christov**, profesor Karlovy Univerzity sorabista a bulharista **Josef Páta** (1886–1942) a v Praze vystudovavší sochař **Todor Dukov** (1912–?).¹⁵

Fotografie pořízená při příležitosti přednášky J. Jazovy v Praze 17. 6. 1936: v popředí (zleva) sedící: A. Pátová, J. Jazova, J. V. Mrkvička, L. Kasárova aj. Karasová; stojící: G. N. Bakārdžiev-Jantarský, K. Christov, J. Páta a T. Dukov.

Vlastníkem originálu fotografie je Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze, fond *Páta Josef*, karton 16, složka *Fotografie*.

¹⁴ Originál fotografie je uložen v LA PNP v Praze, fond *Páta Josef*, karton 16, složka *Fotografie*.

¹⁵ Na pražské Akademii výtvarných umění byl T. Dukov žákem profesora Bohumila Kafky (1878–1942) a v Praze vytvořil několik plastických portrétů (bust), např. Kirila Christova, Jana V. Mrkvičky nebo Josefa Páty; roku 1937 se vrátil do Bulharska.

Z Bakardžievových důležitých počinů v oblasti česko-bulharských kontaktů nelze opominout jeho spolupráci s historikem, turkologem a jirečkovským editorem **Petrem Mijatevem** (1906–1991): nejprve se spolu setkali při přípravě edice dopisů bratří Škorpilových s K. Jirečkem (Mijatev, Jantarský 1961: 29–48), později Mijatev Bakardžieva přizval k vydání 3. svazku publikace *Из архива на Константин Иречек* (Mijatev 1963) a svěřil mu všechny překlady českých pramenů do bulharštiny, jak uvádí v předmluvě: „От чешки език българските преводи са направени от д-р Георги Бакърджиев, добър познавач на тоя език, който и преписа писмата от техните оригинали.“ (Mijatev 1963: 7) Lze jen litovat, že konečné korektury (není jisté, zda měl Bakardžiev možnost se na nich podílet) nebyly provedeny s větší precizností, neboť zejména české texty trpí četnými chybami v důsledku nepozornosti a rušivými překlady.

Nejdůležitější a největší Bakardžievovou česky psanou stykovou prací je však nevydaná monografická rozprava *Česko-bulharské styky v hudbě* (Bakardžiev 1951) čítající 131 strojopisných stran.¹⁶ Dílo je dedikováno „Světlé památce nezapomenutelné a nenahraditelné dr. Anny Zbořilové k desátému výročí jejího zavraždění 20. června 1942.“¹⁷ Po stručném historickém (vzhledem k dobovému úzu marxistickém) přehledu česko-bulharských vztahů od vzniku moderního bulharského národa až po stvrzení československo-bulharské dohody o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, podepsané v Praze 23. dubna 1948 Georgim Dimitrovem a Klementem Gottwaldem, přistupuje autor k výkladu „vzájemných styků v oboru hudby“. Obsáhlý materiál je rozdělen do několika částí. Začíná podrobnostmi o českém uvedení zpěvohry *Elisena, kněžna volharská* (1827) německého skladatele Johanna Josepha Röslera (1771–1812), která v českém prostředí poprvé tematizovala bulharský topos jako cosi vzdáleného, exotického až pohádkového. Pokračuje detaily o originální české opeře *Vladimír, bohův zvolenec* (1862) na libreto Josefa Václava Friče a hudbu Františka Zdeňka Skuherského (1830–1892), která svůj námět čerpala z 9.

¹⁶ 2 exempláře s různou paginací jsou uloženy ve Slovanské knihovně v Praze: exemplář sign. A 19427a v rozsahu 99 stran je z menší části strojopis s rukopisnými korekturami, z větší části (s. 12–99) manuskript (podle rukopisu psaný samotným autorem); exemplář A 19427b je čistý strojopis v rozsahu 131 stran bez rukopisných přípisů a vypadá jako verze připravená k tisku. Všechny citáty uvádím podle exempláře A 19427b.

¹⁷ Dr. Anna Zbořilová (1907–1942) byla knihovnice a muzikoložka popravená nacisty během heydrichiády, celou její vědeckou rukopisnou pozůstalost zničilo gestapo. S Bakardžievem byli přátelé ze studií – ve stejné době se setkali na univerzitě (oba navštěvovali přednášky Z. Nejedlého a O. Zicha), oba společně absolvovali knihovnický kurs.

století, kdy kníže Boris přijal křesťanství, a tím pokřesťančil i bulharský stát. Hlavní pozornost je však věnována období **po roce 1878**, nesenému již ve znamení pomoci českých hudebníků mladému bulharskému knížectví (Sofie), jež se projevila zejména zakládáním vojenských kapel (průkopnické osobnosti Josefa Chocholy, Tomáše Kulhavého, Gabriela Šebka, Františka Švestky aj.) a lidových nekostelních pěveckých sborů. Sledován je i vývoj hudebního života ve Východní Rumelii (Plovdiv) a po sjednocení také v dalších velkých městech (Ruščuk/Ruse, Šumen, Varna). Autor pátrá po hudebních inspiracích bulharské hymny *Šumi Marica*, hledá četné ohlasy české hymny *Kde domov můj?* v bulharských parafrázích, zabývá se fenoménem potulných harfenic, které často pěvecké řemeslo provozovaly souběžně s prostitucí. Probírá skladby český komponistů inspirované Bulharskem (Karel Josef Jermář, František Gregor, Václav Kaucký, František Kavan, Alois Macák, Karel Macháň¹⁸ aj.), hodnotí význam folklorních sběrů Ludvíka Kuby. Nastíněny jsou i okolnosti vzniku první hudební školy v Bulharsku (v Sofii 1904) a stálého operního souboru s kamenným divadlem (rovněž v Sofii 1908) opět za přispění Čechů nebo odchovanců českých škol. Stopy českého působení nachází Bakardžiev až do své současnosti: „Jak od samého začátku bulharské hudební školy, tak i opery byli v nich činní i Češi. Ve všech těchto institucích Češi dosud blahodárně působí. Proto můžeme bez nadsázky říci, že veškerý hudební novodobý vývoj v Bulharsku je geneticky spjat s bezprostředním působením českých výkonných hudebníků a pedagogů, to přímo, a nepřímou českou zásluhou je, že nemalá část bulharských hudebníků byla vychována českými hudebními ústavy.

Nemálo bulharských hudebníků a zpěváků působilo a dosud působí v Československu. Po svém návratu do vlasti jsou dalšími živými spojkami našich vzájemných styků.“ (Bakardžiev 1951: 11–12).

Později, již v Bulharsku, Bakardžiev práci zřejmě přepracoval a vytvořil její bulharskou verzi: V českém tisku totiž v roce 1973 byla otištěna zpráva, že v sofijském nakladatelství Hayka и изкуство, s nímž autor spolupracoval zejména jako překladatel muzikologických spisů,¹⁹ vyšla monografická studie o bulharsko-českých stycích v hudbě. Zvláštní

¹⁸ Autorův sloh někdy sklouzává k pikantním historkám čerpaným z rozhovorů s pamětníky, jako v případě Karla Macháně: „Vyptával jsem se na něj [tj. Macháně; M. Č.] mj. i bývalého bulharského generálního konzula v Praze Vladislava Šaka, který dlouho působil v Bulharsku jako profesor. Šak o Machánovi velmi nerad mluvil. Byl prý větroplach a nemrava. Všude po svých cestách zanechával prý zákonitou manželku.“ (Bakardžiev 1951: 67)

¹⁹ Srov. např. Mazel 1956; Maximov 1956; Platonov 1960; Teplov 1964, 1973; Jantarský 1958a.

pozornost byla údajně věnována práci českých kapelníků a „přínosu české hudební pedagogiky ke zrodu moderní bulharské hudby, jejíž reprezentanti jako A. Bukorešliev, T. Chadžiev, P. Naumov, D. Chadžigeorgiev, D. Christov, S. Popov a mnozí další prošli uměleckou výchovou u českých učitelů. Dobri Christov, jeden z největších zjevů bulharské hudby, byl např. jedním z posledních žáků A. Dvořáka, přítelem J. Suka, V. Nováka a O. Nedbala. Kapelník Alois Macák vytvořil v Sofii první symfonický orchestr a s Jindřichem Víznerem a několika českými pěvci stál u zrodu sofijské Národní opery, jejíž pozdější členka Christina Morfová byla naopak po léta miláčkem pražského obecenstva jako častý host Národního divadla.“ (MS 1973: 5)

Prozatím se však v bulharských knihovnách nepodařilo tuto publikaci dohledat. Možná vyšla jen jako separát z nějakého odborného časopisu. Lze jen doufat, že další pátrání přinese své ovoce.

Závěr

Georgi Nikolov Bakardžiev-Jantarský, spjatý v mládí s Plovdivem a jeho kulturním zázemím, byl prvním školeným odborníkem – muzikologem, který se pokusil synteticky zpracovat složitou a neprobádanou problematiku česko-bulharských hudebních kontaktů od osvobození Bulharska do meziválečného období a zanechal nesmazatelné stopy i v dějinách české didaktiky bulharštiny (díky své konverzaci *Čech v Bulharsku*) a české recepce bulharské literatury, kterou zprostředkovával nejen jako vykladač a popularizátor, ale též jako překladatel. Vezmeme-li v potaz, že autor nemá vlastní archivní pozůstalost a prameny ke studiu jeho života a díla jsou jen torzální, více méně náhodné a rozptýlené na různých místech, zaslouží si naši pozornost a obdiv jeho pohotovost, neúnavnost a různorodost činností, kterými přispíval k vzájemnému poznání Čechů, Bulharů a rovněž (byť v menší míře) Němců.

Ostatně citát z jeho článku *Česká kultura v Bulharsku* by mohl posloužit jako motto k celé stati připomínající jeho agilní osobnost a originální přínos pro moderní mezislovanskou součinnost: „Slovanská vzájemnost nemůže mít v širších lidových vrstvách trvalého úspěchu a pronikavého významu, není-li citová stránka společného bratrského původu, stejného dějinného osudu a obdobných záměrů pro dnešek a pro brzkou budoucnost náležitě podepřena vzájemným hlubším poznáváním, o věcech hospodářských, pro naši dobu tak důležitých, ani nemluvě. Mám na mysli především výměnu hodnot duchovních, projevů uměleckých a výsledků vědeckých. Slova básníků a tóny hudebníků dovedou v bratrské zemi

promluvit přímo do srdce, otevřít duši a přiblížit nám takto tep života.“
(Bakardžiev 1937b: 8)

Příloha

Dopis G. N. Bakardžieva Zdeňku Nejedlému ze 13. 10. 1950, strojopis s přípisem; Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Archiv AV, fond *Zdeněk Nejedlý*, osobní korespondence – G. N. Bakardžiev; za obstarání kopie srdečně děkuji vědecké pracovníci této instituce, dr. Haně Kábové.

V Praze dne 13. X. 1950.

Vážený pane ministře,

jsem nucen Vás obtěžovati prosbou a zároveň žádostí o Vaše kladné vyjádření k mé předběžné přihlášce na právě vypsanou vědeckou aspiranturu, a to na obor hudební vědy. Vzpomínáte si snad, jak jste během studia podporoval mé vědecké aspirace a jak jsem se chtěl státí Vaším asistentem, abych se mohl vědecky doškolit. Víte také, že se věnuji výhradně hudební vědě, přesto, že kromě řady článků ode mne nic knižního nevyšlo – tedy ani má monografie o Vítu Nejedlém, která je dávno připravena k tisku. Jinak pracuji na řadě otázek z dějin české hudby. Rád bych se konečně věnoval úplně vědeckému studiu a badatelské práci, a případné získání aspirantury by mi to umožnilo – zbavil bych se tím také kondic, slovníkaření a článkaření, čímž jsem nyní nucen živit čtyřčlennou rodinu.

Obracím se na Vás s touto prosbou proto, že nevyhovuji dvěma podmínkám – č[esko]s[lovenské] příslušnosti a věku do 35 let. Domnívám se však, že má bulharská příslušnost nemůže býti závadou a mohla by se jako obvykle řešit příslušnou smlouvou s cizincem – než bude vyřízena otázka mé č[esko]s[lovenské] příslušnosti. Pokud běží o věk, člověk je tak stár, jak se cítí. Válkou jsem ztratil těch 10–15 let, dnes je mi 45 let; proč by tím mělo trpět mé vědecké doškolení.

Není-li kladné řešení mé žádosti zcela v kompetenci III. odboru Vašeho ministerstva, prosím Vás opětovně o Vaše kladné vyjádření, za což Vám srdečně předem děkuji.

Má žádost má jednací číslo 130.782/50.

Váš žák

Bakardžiev

Praha-Dejvice, Teslova 3.

P.S. Bude-li jednou v Bulharsku založen ústav pro hudební vědu – rád bych se pokusil o docenturu tam, nebude-li, jiná obdobná možnost jinde.

LITERATURA

- Bakardžiev 1937a:** Bakardžiev, G. N. *Čech v Bulharsku*. Praha: Orbis, 1937.
- Bakardžiev 1937b:** Bakardžiev, G. N. Česká kultura v Bulharsku. // *Literární noviny*, IX, № 20, 24. VII. 1937, s. 8.
- Bakardžiev 1937c:** Bakardžiev, G. N. *Bulharská poválečná literatura*. Praha: E. Beaufort, 1937.
- Bakardžiev 1938:** Бакърджиев, Г. Н. Пражките драми на Кирил Христов. [Bakardzhiev, G. N. Prazhkite dramì na Kiril Hristov.] // *Кирил Христов 1875–1935. Юбилеен сборник*. Ред. Хр. Цанков-Дерижан. София: Комитет Кирил Христов, 1938, 186 – 189.
- Bakardžiev 1946:** Bakardžiev, G. N. Bjarnat Krawc pëtaosmdesátníkem. // *Lužickosrbský věstník*. 1946, № 3–4, 21 – 26.
- Bakardžiev 1947:** Bakardžiev, G. N. Bjarnat Krawc, lužickosrbský hudební skladatel. // *Lužickosrbský věstník*. 1947, № 1, 8 – 10.
- Bakardžiev 1951:** Bakardžiev, G. N. *Česko-bulharské styky v hudbě*. Nevydaný strojopis, Praha 1951, 131 s. [Exemplář je uložen ve Slovanské knihovně v Praze, sign. A 19427b.]
- Bakardžiev 1936:** Bakardžiev, G. N. Kristina Morfová. // *Slovanský přehled*. 1936, 219.
- Bakardžiev 1937a:** Bakardžiev, G. N. Mara Bělčevová. // *Slovanský přehled*. 1937, 134 – 135.
- Bakardžiev 1937b:** Bakardžiev, G. N. Jordan Jovkov. // *Slovanský přehled*. 1937, 292 – 293.
- Bakardžiev 1939a:** Bakardžiev, G. N. Elin-Pelin (Dimitar Ivanov). // *Slovanský přehled*. 1939, 41 – 46.
- Bakardžiev 1939b:** Bakardžiev, G. N. Stefan Lazar Kostov. // *Slovanský přehled*. 1939, 102 – 106.
- Baxová 1955:** Baxová, O. Polská neděle. // *Nové Polsko*. 1955, № 10, 16.
- Černý 2010:** Černý, M. České kořeny bulharské sorabistiky. // *Lětopis. Časopis za řeč, stawizny a kulturu Łužiskich Serbow*. 2010, № 1, 61 – 80.
- Černý, Hronková 2019:** Черни, М., Хронкова, Д. Пражката версия на драмата „Майстор и дявол“. Няколко бележки върху чешкия период (1929–1938 г.) на Кирил Христов. [Cherni, M., Hronkova, D.

- Prazhkata versiya na dramata „Maystor i dyabol“. Nyakolko belezhki varhu cheshkiya period (1929–1938 g.) na Kiril Hristov.] // *Сборник от юбилейната научна конференция по повод 70-годишнината на Института за литература*. Под печат (2019).
- Dorovský 1995**: Dorovský, I. Recepce bulharské dramatické tvorby u nás. // I. Dorovský. *Dramatické umění jižních Slovanů. Část 1. 1918–1941*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 158 – 163.
- Gillarová 1932**: Gillarová, V. Státní knihovnická škola v Praze ve škol[ním] roce 1931/32. // *Časopis československých knihovníků*. 1932, № 2 – 4, 72 – 73.
- Hronková 1963a**: Hronková, D. O bulharské literatuře, zvláště poezii a dramatu, v Čechách mezi dvěma válkami. // *Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí*. Praha: ČSAV, 1963, 334 – 365.
- Hronková 1963b**: Хронкова, Д. По някои въпроси на българската литература в Чехия между двете световни войни. [Hronkova, D. Po nyakoi vaprosi na balgarskata literatura v Chehiya mezhdu dve svetovni voyni.] // *Чехословакия и България през вековете*. София: Издателство БАН, 1963, 415 – 455.
- Hronková 2016**: [Hronková, D.]. Bakardžievová-Baxová Olga [heslo]. // *Databáze osobností českého uměleckého překladu po roce 1945*. Praha: Obec překladatelů, [2016]. <http://database.obecprekladatelu.cz/-database/B/BakardzievovaBaxovaOlga.htm> (10. 10. 2018).
- Christov 1937**: Christov, K. Ruce vzhůru! Přel. G. N. Bakardžiev. // *Venkov*, XXXII, № 103, příl., 1. V. 1937, s. 7.
- Christov 1939**: Christov, K. Baba Meglena. Přel. G. N. Bakardžiev. // *Venkov*, XXXIV, № 79, příl., 2. IV. 1939, s. 7.
- Jantarský 1931a**: Jantarský, G. B. K 75 letům akad[emického] malíře J. V. Mrkvičky. // *Slovanský přehled*. 1931, 312 – 315.
- Jantarský 1931b**: Jantarský, G. B. Maestro Georgi Atanasov. // *Slovanský přehled*. 1931, 789 – 790.
- Jantarský 1933**: Jantarský, G. B. Ludvík Kuba sedmdesátníkem. // *Slovanský přehled*. 1933, 110 – 111.
- Jantarský 1934**: Jantarský, G. B. Nikola Vasilev Rakitin. // *Slovanský přehled*. 1934, 185 – 186.
- Jantarský 1935**: Jantarský, G. B. Kiril Christov. // *Národní střed*, XVII, № 191, 14. 7. 1935, s. 5.

- Jantarský 1958a:** Янтарски, Г. Н. *Хенрик Виенявски. Биогр. очерк.* [Yantarski, G. N. Henrik Vienyavski. Biogr. ocherk.] София: Наука и изкуство, 1958.
- Jantarský 1958b:** Янтарски, Г. Н. Вацлав Кауцки. [Yantarski, G. N. Vatslav Kautski.] // *Музикални хоризонти.* 1977, № 3, 83 – 86.
- Jantarský 1973:** Jantarský, G. N. Nejstarší vyobrazení smyčcového nástroje. // *Hudební nástroje.* 1973, № 1, 4 – 6.
- Jantarský 1974:** Jantarský G. N. Trendafil Milanov [houslista]. // *Hudební nástroje.* 1974, № 1, 27.
- Jiránek 1959:** Jiránek, J. *Vít Nejedlý. Z historie bojů o novou, socialistickou kulturu.* Praha: SNKLHU, 1959.
- Maximov 1956:** Максимов, С. Е. *Упражнения по хармония на пиано. Част III.* [Maksimov, S. E. Uprazhneniya po harmoniya na piano. Chast III.] Превел от руски Г. Н. Янтарски. София: Наука и изкуство, 1956.
- Mazel 1956:** Мазел, Л. А. *За мелодията.* [Mazel, L. A. Za melodiyata.] Прев. от рус. Г. Н. Янтарски. София: Наука и изкуство, 1956.
- Mijatev 1963:** Миятев, П. *Из архива на Константин Иречек.* [Miyatev, P. Iz arhiva na Konstantin Irechek.] София: БАН, 1963.
- Mijatev, Jantarský 1961:** Миятев, П., Янтарски, Г. Кореспонденция на Херменегилд и Карел Шкорпил с Константин Иречек. [Miyatev, P., Yantarski, G. Korespondentsiya na Hermenegild i Karel Shkorpil s Konstantin Irechek.] // *Изследвания в памет на Карел Шкорпил / Studia in memoriam Karel Škorpil.* Ред. Кр. Миятев, В. Миков. София: БАН, 1961, 29 – 48.
- MS 1973:** (MS) [=?]. Čs.-bulharské hudební styky. // *Rudé právo*, LIII–LIV, № 216, 11. 9. 1973, s. 5.
- Palieva 2006:** Палиева, А. *Homo musicus между Балканите и Европа.* [Palieva, A. Homo musicus mezhdu Balkanite i Evropa.] София: Самиздат, 2006.
- Pazdírek 1937:** Pazdírek, O. *Pazdírkův hudební slovník naučný. II. část, osobní. Svazek 1. A–K.* Red. Gracian Černušák, Vladimír Helfert. Brno: Ol. Pazdírek, 1937.
- Pazdírek 1938–1940:** Pazdírek, O. *Pazdírkův hudební slovník naučný. II. část, osobní. Svazek 2. L–M* [seš. 20–25]. Red. Gracian Černušák, Vladimír Helfert. Brno: Ol. Pazdírek, 1938–1940.
- Platonov 1960:** Платонов, Н. И. *Въпроси из методиката на обучението по духови инструменти.* [Platonov, N. I. Vaprosi iz

- metodikata na obuchenieto po duhovi instrumenti.] Прев. от рус. Г. Н. Янтарски. София: Наука и изкуство, 1960.
- Poschová 2007:** Poschová, J. *Československé knihovnické školství v letech 1918–1945*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Milena Černá. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví, 2007. file:///C:/Users/fibich/AppData/Local/Temp/BPTX_2006_2_11210_ASZK00306_126854_0_36153.pdf (3. 3. 2019).
- Teplov 1964, 1973:** Теплов, Б. М. *Умът на пълководеца. Опит за психологическо изследване в мисленето на пълководеца по военноисторически материали*. [Teplov, B. M. Umat na palkovodetsa. Opit za psihologichesko izsledvane v misleneto na palkovodetsa po voennoistoricheski materialii.] Прев. от рус. Г. Н. Янтарски. София: Държавно военно издателство, 1964. 2 изд. София: Държавно военно издателство, 1973.
- Vălčinova 1981:** Вълчинова, Е. Чешките капелмайстори и приносът им в развитието на българската музикална култура. [Valchinova, E. Cheshkite kapelmaystori i prinosat im v razvitieto na balgarskata muzikalna kultura.] // *Българско музикознание*. 1981, № 4, 53 – 68.
- Vălčinova-Čendova 2000:** Вълчинова-Чендова, Е. Чешките музиканти и българската музикална култура (средата на XIX в. – 20-те години на XX в.). [Valchinova-Chendova, E. Cheshkite muzikanti i balgarskata muzikalna kultura.] // *Homo bohemicus*. 2000, № 1, 1 – 20.
- Vălčinova-Čendova 2008:** Вълчинова-Чендова, Е. Чешките музиканти и българската музикална култура. [Valchinova-Chendova, E. Cheshkite muzikanti i balgarskata muzikalna kultura.] // М. Černý, D. Grigorov [edd.]. *Úloha české inteligence ve společenském životě Bulharska po jeho osvobození*. Praha: Velvyslanectví Bulharské republiky v ČR, 2008, 134 – 144.
- Vasilev 1953:** Vasilev, O. *Láska. Hra o 4 dějstvích*. Přel. G. N. Bakardžiev a J. Janouch. Praha: Dilia, 1953.
- Velek 2007:** Velek, V. *Listowanie Bjarnata Krawca z českými přecelemi*. Budyšin/Bautzen: Ludowe nakładnistwo Domowina/Domowina-Verlag 2007 [*Lětopis. Časopis za rěč, stawizny a kulturu Łužiskich Serbow*. 2007, Wosebity zešiwk].
- Velek 2009:** Velek, V. Bakardžiev-Jantarský, Georgi Nikolov. // P. Macek [hl. red.]: *Český hudební slovník osob a institucí*. Brno: Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, [2009].

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1002408#dilo3789 (10. 10. 2018).